

JOHANNES TÕUSUTEEL

Tänavu emadepäeva paiku üllatas statistikaamet Eesti elanikke otsingumootoriga, mis – nagu siiani kodulehe esiküljel värviliselt esitletud – lubab põnevast avastamisest oma nime populaarsust uurides. Seesama nime-Google pälvis rahva seas rohkesti tähelepanu ja uudist jagas laialt Eesti ajakirjandus ERRist maakonnalehtedeni. Nimi näib igäihele olevat väga tähtis, nimi läheb kandjale korda rohkem, kui on heaks kombeks välja öelda.

Küllap on tähtis seegi kiri, mis seisab raamatu kaane peal. Koolibri gümnaasiumi eesti keele õpivarasari sai Johanneseks ristitud juba enne statistikaameti otsingumootori avalikkuse ette jõudmist. Tõuke sari sel moel pealkirjastada on andnud kaks eesti kirjakeelt üsna oluliselt mõjutanud meest. Need on Johannes Aavik ja Johannes Voldemar Veski. Koolihariduse ja standardkeele kujundamise kontekstis on neist teenkamaidki, aga tuntuimad vaevalt. Kui Aavik on laialt teada-tuntud keeleeuendaja, siis Veskit on uuendusmeelsusega seostatud pigem keeleinimeste ringis. Revolutsioonilised olid nad oma keelevaadetelt siiski mõlemad: Aavik lausa piirideta visioonäär, Veski üliratsionaalne süsteemiehitaja.

Juta Klettenberg, Viljandi Gümnaasiumi õpetaja:

Õpik ja töövihik on sisult omavahel hästi seotud ja täiendavad seetõttu teineteist suurepäraselt. Õpetaja jaoks on õppematerjali kasutamine lihtne ja hulk tundub olevat paras ühe õppeaasta ehk kahe eesti keele kursuse jaoks kümnendas klassis.

Piisaval hulgal on keelelist harjutusmaterjali, keskendudes olulisele. Eriti kasulik on võimalus ühe harjutuse kaudu täita mitut õppeülesannet.

„Johannese“ õpik ja töövihik on üllatusterohke, mitmekülgne, huvitav, nii mänguline kui asjalik läbikomponeeritud tervik. Olen kõigest vaimustuses, kaasa arvatud ka õppekomplekti nime valikust.

Õppekirjanduses ei saa revolutsioonilisus kindlasti olla eesmärk, küll aga on uuenduslikult „Johannese“ ühendatud kaks poolt: teoreetiline ja praktiline, laiemad keele(teadus)teadmisi ja igapäeva-õskusi-pädevusi taotlev kursus. Nii riiklikus õppekavas kui ka gümnaasiumi keele ja kirjanduse valdkonnaraamatus esitatud õppeprotsessi näidiskirjelduses on soovitatud praktilise eesti keele tundides tugineda n-ö teoreetilise kursuse teemadele. Selle juhtnööri tegelik rakendamine ja lõiming on aga jäetud iga õpetaja enda hooleks ega ole tuge pakkunud ka senine õpivara.

Kursuste lõiming

„Johannes 1“ koondab ühtede kaante vahele gümnaasiumi esimesse aastasse (10. klassi) kavandatud eesti keele kursused „Keel ja ühiskond“ ning „Praktiline eesti keel I“. Valdkonasest lõimingut taotlevad kirjanduskursuste õppeprotsessi kirjeldustest valitud ilukirjandusteosed ja autorid, näiteks on analüüsitud Gustav Suutsu luulet ja toeka projektülesandena käsitletud Andrus Kivirähki „Rehepappi“. Kaudselt on keelega seotud mis tahes eluvaldkond ja sobivas kontekstis on vihjeid teistelegi ainetele, olgu selleks matemaatika või loodus. Tavalisest rohkem on tähelepanu pööratud muusikale ja sellega seonduvale.

Infovahetuse, s.o suhtluse kõrval on keelel väga oluline roll tunnetusvahendina. Mida rikkam on keel, seda rikkam tundub maailm. Aeg-ajalt on kostnud isegi kõrgesti haritud kaaskodanike jutust läbi arvamini, nagu oleks kooli eesti keele tundide põhitegevus treenida veatut vormimoodustust ja õigekirja (ÕSi järgi mõistagi).

Õppekava kursuste õpitulemuste ja aine-sisu kirjeldused kinnitavad siiski muud. Kooli keeleõpetuse eesmärk on arendada verbaalseid oskusi, mis lubavad ühiskonnas edukalt toime tulla, ja ühtlasi tähendab see orienteerumist tekstide virvarris.

Tekstipõhine keeleõpe

Helin Puksand, üks „Johannese“ autoritest, on oma doktoriväitekirjas uurinud teismeliste lugemisoskust ja -harjumusi. Üldlevinud on arvamus, et tänapäeva noored ei tunne enam sugugi lugemise vastu huvi ega loe kaugelki nii palju kui nende vanemad. Tegelikult loevad küll ja loevad vägagi palju. Põlvkonnataguse ajaga võrreldes on ainult vorm teine. Tekstid pole enam tingimata kaante vahele köidetud teosed, mida saab riulisse panna, vaid on liikunud internetti ja e-kataloogidesse.

Mitmekesist ja kirevat tekstimaailma on püütud esitleda ka „Johannese“ ehsat õpikulist infoteksti, mis tuleb n-ö ära õppida, on nii napilt kui võimalik. Selle asemel harjutakse eri liiki sisukate tekstidega töötama, sobivat lugemisstrateegiat valima, eesmärki ja sõnumit adekvaatselt mõistma, loetava põhjal oma järeldusi tegema, analogiat leidma jms. Niisugune metoodiline põhimõte on eesti keele õpetuses nüüdseks tugevasti kanda kinnitanud ja näiteks „Peegli“ sarja kasutajatele samm-sammult tuttavad saanud.

Tekstivalik hõlmab laia galerii: selle ühte serva võiks paigutada mõne lihtsakoelise ma publitsistliku teksti, teise aga tõsisemat süvenemist nõudvad keeleteadusliku mõtte arengut peegeldavad käsitlused.

Et keeleteemadel kirjutatud artiklid on tavaliselt väga mahukad, siis on nendest autorite nõusolekul võetud asjakohaseid katkendeid. Näiteks leiab õpiku kaante vahelt tekste mõjukatel keeleeuurijatelt, nagu Helle Metslang, Reet Kasik, Krista Kerge, Mati Hint, Tiit Hennoste, Urmas Sutrop. Eelkõige on silmas peetud, et tekst oleks haarav – mõnelgi juhul poleemiline – kas siis stiili ja sõnastuse või probleemipüstituse poolest. Kõikide kasutatud (varem avaldatud) tekstide juures on allikaviited. Need on esitatud, et juhatada huvilisi teema kohta juurde lugema ja pakkuda õpetajale infot selle kohta, kust soovi korral lisa otsida.

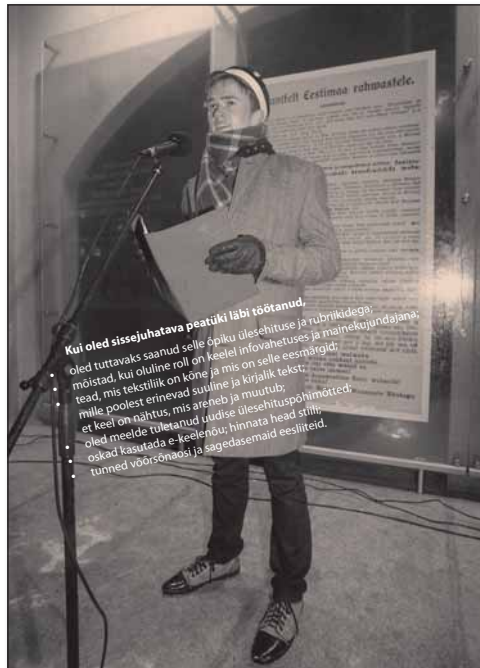
Komplekti struktuur ja rubriigid

Kõitvus ja kasutajasõbralikkus on esiplaanile seatud ka komplekti ülesehituses. „Johannese“ struktuur järgib üldjoontes 3. kooliastme

Ave Oja, Kose Gümnaasiumi õpetaja, Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi esindaja:

Ülesanded on väga mitmekülgsed, eeldavad nii suulisi kui kirjalikke vastuseid; nõuavad videote, filmide, piltide vaatamist; muusika, raadiosaadete jm kuulamist; mõistete tõlgendamise ja sõnastamise oskust; mõistmist, analüüsi, selgitamist jne. Õpiku ülesehitus on loogiline ja lihtne. Peatükid on lihtsasti loetavad ja hästi mõistetavad.

Kujundus, illustratsioonid ning värvilahendused annavad aimu, et tulemas on suurepärase gümnaasiumi õppematerjal, ja tasuta ainult loota, et valmivad ka lubatud „Johannes 2“ ja „Johannes 3“.

Kui oled sissejuhatava peatüki läbi töötanud, oled tuttavaks saanud selle õpiku ülesehituse ja rubriikidega. Mõistad, kui oluline roll on keelel infovahetuses ja meelekandjana. Tead, mis tekstiliik on kõne ja mis on selle eesmärgid. Tead, mille poolest erinevad suuline ja kirjalik tekst. Et keel on nähtus, mis areneb ja muutub. Oled meelde tuletanud lühise ülesehituspõhimõtteid, oskad koostada e-keelehoor: hinnata head stiilil tundeid võõrõnaseid ja sagedasemaid eesliiteid.

eesti keele õpivarasari „Peegel“ põhimõteteid: teadmised ja oskused omandatakse tööülesannete kaudu ning tegevused seob tervikult traditsioonilise laadi infoteksti, mis on sidususe teenistuses, vahel resümee-rib, vahel suunab järeldusi tegema. Õpitavat aitavad omandada kokkuvõtavad tabelid, millesse on muu hulgas koondatud juba põhikoolis käsitletud õigekeelsusteemasid, ja värvikad fotod. Erilise tähelepanu all on avalikus elus sagedased võõrsõnad – neile on pühendatud eraldi rubriik „Õpi ära!“ – ja sõnavara tegeldakse järjekindlalt läbi kooliaasta.

Reili Argus, Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste instituudi eesti keele professor:

Helin Puksandi ja Margit Rossi õpikusse on koondatud kaks kursust, üks neist on teoreetilisemast ja teine praktilisemast laadi. Sellist lahendust tuleb pidada igati õnnestunuks ja õpetajate jaoks praktiliseks. Kõik gümnaasiumi eesti keele ainekava vastavate kursuste teemad on õpikus kaetud. Eriti sümpaatne on see, et õpik ei alahinda õppijat ning pakub talle igakülgset harivat ja huvitavat lugemismaterjali, vältides seejuures liiga keerukaid tekste. Tekstid on mitmekülgsed ja tänapäevased nii oma teemadelt kui ka suhtumistelt. Eraldi esiletoomist vajab kogu õpikut läbiv selge väärtuskasvatus. Olulistest ühiskonnaolule probleemidest ja väärtustest räägitakse pea iga õpiku osas ning seda ilma moraliseerimiseta.

Õppekomplekt on range struktuuriga ja selgesti liigendatud. Napimale sissejuhatavale peatükile järgneb viis suurt, mis on omakorda jagatud viieks alapeatükiks. Suurpeatükki alustaval vahetiitlil on lühidalt sõnastatud õpieesmärgid. Tüklil lõpetab rubriik „Mõttejärg“, mis keskendub mõnele aktuaalsele ühiskonna sõlmküsimusele ning milles on rakendatud eri tekstiarendustüüpe ja ülesehitusvõtteid, pakkudes eeskujuga tekstiloomeks. Samal teemal ja sama teksti järgi on kirjutatud luuletuse Contra.

Ühtlaselt üle kooliaasta on jagatud kuus toekamat ülesannet. Need nõuavad erisuguste tekstide vastuvõtu- ja loomisoskust ning arendavad suulist ja kirjalikku suhtlust, sh meeskonnatööd. Nagu muud rubriigid on needki silmatorkavalt tähistatud ja vormistatud eraldi lehekülgedele. Töö kulgu ja etappe on täpselt kirjeldatud ning iga niisuguse projekti tulemust saab õpetaja individuaalselt hinnata.

Õpikuga käib käsikäs mahukas töövihik. Et õpiotsessis oleks lihtne liikuda, on kõik töövihiku ülesanded õpikus viidatud. Peale selle on töövihikus eraldi harjutusrubriik „Keeleviit“ (autorid Annika Viht ja Viivi Maanso), millest saab ülesandeid valida vajadust mööda. Töö on kavandatud, arvestades 70 õppetundi, kuid materjali peaks jätkuma ka valikuks. Näidistöökava on esitatud kirjastuse kodulehel õpiku tutvustuse juures.

Johannes on nimestatistika põhjal mehenimi, mis on viimasel ajal jõudsalt populaarsust kogumas. Samuti on nimel rohkesti teisendeid, nii omamaiseid kui ka rahvusvahelisi: Juhan, Jaan, Hans, John, Jean, Jens jne. Loodetavasti kogub hulganisti sõpru ka Koolibri „Johannes“, mille teine osa on juba teoksil ja kolmaski plaanis.

MARGIT ROSS, sarja eestvedaja